

Den svenska asylrätten

Sofi Thunvik
Södertörns högskola
Journalistik och Multimedia
Projektarbete i journalistik, våren 2005
Handledare: Nils Funcke
Examinator: Karin Stigbrand
Slutseminarium den 26 maj 2005

Innehållsförteckning

Överingress.....	sidan 3
Reportage	
I ett väntrum nära dig.....	sidan 4
Artikel	
Tre frågor om asyl.....	sidan 10
Nyhetsartikel	
Kritiserad nämnd läggs ned.....	sidan 11
Personporträtt	
Ett omöjligt uppdrag.....	sidan 14
Arbetsrapport.....	sidan 18
Källförteckning.....	sidan 20

Fristad mot förföljelse är en mänsklig rättighet. Men vad händer när människors behov av skydd vägs mot kostnaden? Möt de som beslutar och de som besluten gäller.

I ett väntrum nära dig

Anna är en av människorna bakom siffrorna. En av de 10 000 som vistas illegalt i Sverige. Kanske är de ännu fler? Människor som inte syns är svårräknade.

För några dagar sedan blev Anna misshandlad av sin pojkvän. Nu sitter hon i väntrummet på läkarkliniken för gömda flyktingar i Stockholm. Hit är man välkommen även om man saknar de fyra sista siffrorna i personnumret. Anna ser ut att önska att hon verkligen var osynlig.

På ena kinden har hon ett brännmärke stort som två femkronor. Håret är ordentligt uppsatt för att täcka över där en tuss av de blonda lockarna är bortklippt. Snart ska hon bli omplåstrad av en av de läkare som ägnar fritid åt att ta hand om dem som egentligen inte har rätt till vård. Men så förtvivlat behöver.

Läkarkliniken har öppet en kväll i veckan på en plats som är hemlig för myndigheterna. Adressen sprider sig ändå utan problem bland dem som behöver hjälp. Varje vecka söker sig ett tjugotal människor till den lilla lokalen. De flesta kommer ursprungligen från Bangladesh, Iran och småländerna i före detta Sovjetunionen.

Efter Utlänningsnämndens nej

Anna kom till Sverige från Vitryssland för ett och ett halvt år sedan. Hon lämnade sitt hemland tillsammans med sin mamma och en idag tioårig dotter på grund av ”political problems”, som hon själv uttrycker det. På asylboendet träffade hon drömmannen. De flyttade snart ihop i en lägenhet tillsammans med Annas mamma och dotter.

– Det började när jag fick negativt besked från Utlänningsnämnden, berättar hon.

Anna hade varken pengar till en advokat för att få hjälp med en ny asylansökan eller pengar till hyran. Hon ville inte åka tillbaka till Vitryssland. Hon var helt utlämnad till mannen och han visste det.

Han slog henne för första gången.

– Jag ville lämna honom men jag hade ingenstans att gå. Vart skulle vi bo? Vi var tvungna att göra något men hade inga pengar och utan pengar kan man inget göra.

Anna försöker förklara varför hon, som stark och modern kvinna, stannade kvar.

– Vi bestämde oss för att ha tålmod, säger hon med en suck.

Ingen vanlig vårdcentral

På soffbordet står en korg kondomer. ”Varsågod att ta!”, meddelar en skylt. Möblerna är tråkiga, blommorna av plast. Det är som vilket väntrum som helst, fast ändå inte. Parkettgolvet antyder att lokalen inte är tänkt att användas som vårdcentral. Och det *luktar* inte vårdcentral. Det luktar ingenting. Möjligtvis lite kvavt av många människor som tryckt in sig på liten yta. Röda skycken delar av rummet och skapar två extra mottagningsrum. Flera som kommit hit har någon bekant med sig, som stöd, tolk eller både och.

På kliniken finns oftast någon som kan franska, spanska och persiska, men ingen riktig tolk. Många klarar sig utan tolkhjälp ändå. De har varit i Sverige länge, kanske levt öppet och gått på svenska för invandrare innan det slutgiltiga avvisningsbeskedet kom.

Marie-Louise Taylor är pensionerad sjuksköterska och arbetar på flyktingkliniken. Hon berättar att många som kommer har psykosomatiska problem.

– De är så deprimerade och ångestfyllda att de fokuserar på en kroppsdel och till exempel får ont i huvudet eller ont i magen.

Depressioner och posttraumatiskt stressyndrom är allra vanligast.

– Det beror på att de varit med om traumatiska händelser innan de bestämde sig för att åka från sina hemländer. Trakasserier, hot mot familjen, hot mot barnen – det är särskilt effektivt, då sticker de på en gång. Och naturligtvis misshandel och våldtäkt.

Marie-Louise låter resignerad. Hon har mött många människor som fått nej från

Utlänningsnämnden trots hemska upplevelser och hon har sett hur dåligt folk mår av att gömma sig.

Kliniken finansieras med gåvor. Läkarna och sjuksköterskorna ställer upp gratis. Här finns ortoped, allmänläkare, gynekolog och psykolog, men mycket kan ändå inte utföras. Aborter och graviditeter klarar kliniken till exempel inte. De skulle behöva barnmorskor säger Marie-Louise, som är bekymrad över att gravida kvinnor som gömmer sig inte undersöks ordentligt. Kvinnorna borde snarare undersökas extra noga, tycker hon, eftersom stressen bland annat kan ge högt blodtryck.

Däremot går det att få massage.

– När man är stressad och deprimerad knyter musklerna sig. De blir som stenar, berättar Marie-Louise.

Vanliga sjukhus låter inte illegala invandrare ligga och dö utanför porten. Alla som vistas i Sverige har rätt till akutsjukvård. Vuxna som lever gömda måste dock betala hela räkningen själva. I praktiken efterskänks ofta kostnaden för akuta operationer, människorna har ändå ingen möjlighet att betala.

Men allt som inte är akut kostar pengar. Mycket pengar. Ett vanligt läkarbesök går på 1 900 kronor, en abort mellan 5 000 och 11 500 kronor, en förlossning (räknas inte som akut) 29 000 kronor och en knäoperation kan kosta 20 000 kronor. Barn som lever gömda efter att ha fått avslag har rätt till all vård, på samma villkor som svenska barn. Det har däremot inte barn som gömmer sig utan att ha sökt asyl.

Många vågar hur som helst inte gå till vårdcentralen eller sjukhuset av rädsla för att personalen ska ringa polisen. Det är inte tillåtet, sjukvårdssekretessen omfattar även de som vistas här illegalt, men händer ibland.

Misshandeln

Anna fortsätter sin historia.

På fredagskvällen skulle hon träffa en person på ett kafé för att prata jobb. Ingen dök upp men det blev så sent att hon missade sista pendeltåget. Anna sov över hos en väninna. Hon kom hem dagen efter, anade ingenting. Mannen föreslog att hon skulle lägga sig att vila. Hennes dotter skickade han ut på ett ärende. Anna drog täcket över sig och slumrade till.

Vaknade tvärt.

– Det var så plötsligt. Han hade en sax i handen och han rusade på mig!

Utan ett ord började han klippa i hennes hår. Annas mamma slängde sig över henne för att skydda. Då brände han mamman på ryggen med något glödhett. Mannen hade varmt det på spisen. I kaoset hann varken Anna eller hennes mamma se vad det var. Anna brände han i ansiktet, på kindbenet. Mitt i alltihopa kom hennes dotter hem.

– Hon såg, säger Anna med fasa i blicken.

Hon sade till sin mamma att ta barnet och fly och de två rusade ut på gatan.

– Jag gav telefonen till mamma så att om något skulle hända med mig skulle hon kunna ringa till mina vänner och berätta. Jag själv stannade.

Mannen ringde själv polisen. Anna gissar att han ville berätta sin egen version av det som hänt. Två polisbilar kom, men ingen gick upp till lägenheten för att tala med Anna. Istället talade mannen med poliserna och åkte så småningom iväg med dem.

En kvinnlig polis hörde av sig till Anna per telefon och ville träffa henne. Men Anna ville först hitta sin mamma och dotter.

Hon sprang ut i bara t-shirt och letade. De var ingenstans. Hon ringde till telefonen som hennes mamma fått men mamman visste själv inte var de var. De hade bara flytt. Nu, när Anna tänker tillbaka på det ögonblicket, kommer tårarna som varit på väg länge. Familjen kunde inte återförenas förrän två väninnor hjälpt Anna att leta. Och återförenas till vad?

– Det var så hemskt när de båda var på gatan och de tittade på mig. Väntade på vilket beslut jag skulle ta. Och de litade på mig, säger Anna tyst.

Att Anna inte är den enda gömda kvinna som råkat illa ut bekräftas av Bernardita Nunez från Terrafem. Terrafem är en organisation som arbetar för invandrarkvinnors rätt att leva utan mäns våld, bland annat genom kvinnojourer.

– Är man här illegalt måste man förlita sig på olika personer för att få till exempel bostad och mat. Det saknas aldrig en man för att utnyttja den utsatta situationen, säger hon.

Till dem vänder sig både kvinnor som lever i Sverige illegalt och kvinnor som är på väg att bli illegala. Kvinnor som, liksom Anna, blivit misshandlade och kvinnor som tvingats ”betala” för mat och husrum med sin kropp.

Ser vanliga ut

– Aaaooooeee! Aaaaa!

Från det röda skynket på flyktingkliniken kommer ett desperat barnaskri. En liten pojke har fram tills nu hållits på gott humör med hjälp av en röd plasthäst. Det har fungerat hela kvällen, men inte när han ska undersökas. Då brister allt.

Han är enda barnet här ikväll men de gamla leksakerna som finns i en plastlåda innanför entrén plockas ofta fram. Åtskilliga av dem som gömmer sig i Sverige är barn.

På en av stolarna vid entrén sitter Ahmed från Syrien med en ond fot. En ung, modemedveten kille i jeans, gubbmössa och getskäg, med charmig glugg mellan framtänderna. Han ser inte alls ut som han borde. Så här ser väl inte en gömd flykting, eller illegal invandrare, eller vad man nu vill kalla honom ut?

Ahmed säger att han kom till Sverige för att han ”tycker om Europa”. Det var tre år sedan. Han har inte ens försökt få uppehållstillstånd. Han har aldrig gått på svenska för invandrare, men behärskar ändå språket. Sägar att han lärt sig genom att umgås med svenskar. Ibland får Ahmed städjobb genom en kompis, annars försörjs han av en bror i Holland.

Nu har Ahmed träffat en svensk kvinna som han ska gifta sig med. Om han vågar fråga och om hon svarar ja. Kanske kan det bli hans biljett till legal status.

Då och då kommer en ny patient. Många av dem är män med mellanösternutseende. Det mest slående är ändå hur vanliga alla förefaller. Ser vi dem varje dag utan att se dem?

Alla tar en nummerlapp från rullen som hänger i ett band bredvid ingången och en del får instruktioner att stänga dörren efter sig. Det gäller att inte störa omgivningen.

– Om de börjar klaga på oss är det kört, säger Marie-Louise.

Det är inte samma läkare och sjuksköterskor varje vecka. En del kommer varannan, Marie-Louise en gång i månaden. Det är tungt, säger hon.

Arbetet verkar trööst. Det viktigaste botemedlet mot flyktingarnas depressioner, ett uppehållstillstånd, kan kliniken aldrig ge.

– Men ibland är det så att man får nöja sig med det lilla man kan göra. Och det lilla gör mycket, säger Marie-Louise.

Hon är mycket kritisk både till hur asylsystemet fungerar och till hur de som vistas här illegalt blir bemötta inom sjukvården.

– I vissa länder, Italien och Frankrike till exempel, får gömda flyktingar sjukvård och barnen får gå i skola och vaccinera sig. Där kan vi väl börja?

Vill ha henne tillbaka

”Ta luren. Det är gud som skickade mig för att straffa dig. Du måste bli min hela livet.”

Med darrande händer visar Anna meddelandena som mannen har skickat till henne efter misshandeln. De hon fått senast är mer kärleksförklaringar och böner om att hon ska komma tillbaka. Men Anna går aldrig tillbaka.

– Jag tror inte på honom. Är det ett spel?

Hon vet inte vad hon ska göra. De bor hos en väninna, men alla saker är kvar i den gamla lägenheten. Tidigare har hon tjänat pengar som städerska, men som hon ser ut nu får hon inte arbeta för chefen. Hon säger att hon inte kan åka tillbaka till Vitryssland och hon har insett att

hon inte kan gå till polisen. Om man åker fast som illegal invandrare kan man bli satt i förvaring till avvisningen genomförs.

– Jag kan inte åka tillbaka. Jag hade problem hemma, och nu här också. Ingen kan hjälpa mig. Jag är mellan himmelen och jorden! utbrister hon.

Och menar inte att hon är nära paradiset, utan snarare att hon befinner sig i ett ingenmansland.

Anna heter egentligen något annat.

Faktaruta:

Den sista december 2004 var 10 411 personer efterlysta sedan de avvikit efter beslut om avvisning eller utvisning från Sverige. Av dem var 2 007 barn. Någon statistik från 2005 finns ännu inte. Många av dem kan ha lämnat landet, andra kan befinna sig här utan att ha sökt uppehållstillstånd. Polisen har ingen uppskattning av hur många som verkligen befinner sig i landet illegalt.

Tre frågor om asyl

Vem har rätt till asyl?

Asyl innebär att man får uppehållstillstånd därför att man är i behov av skydd. Det kan vara skydd mot förföljelse på grund av ras, religion, politisk uppfattning eller samhällsgrupp.

Sverige har skrivit på FN:s flyktingkonvention om att vi ska ta emot människor som behöver skydd mot sådan förföljelse.

Utlänningslagen anger också några andra skäl man kan ha för att få skydd. Då ska man riskera tortyr eller annan omänsklig förnedrande handling, inte kunna återvända till sitt hemland på grund av väpnad konflikt eller riskera förföljelse på grund av sitt kön eller sin homosexualitet. Att man till exempel redan har blivit misshandlad eller fängslad utan rättegång bevisar inte att man har skyddsbehov. Allt handlar om hur stor risken är att man råkar ut för sådant om man återvänder.

Vad är humanitära skäl?

Många som får stanna i Sverige får uppehållstillstånd av humanitära skäl och inte av skyddsskäl. Humanitära skäl kan till exempel vara en livshotande sjukdom som det inte finns vård för i hemlandet. Att man inte har råd att söka vård i hemlandet räcker inte och inte heller att vården i Sverige är bättre.

Man kan också få stanna om situationen i hemlandet gör att det ”skulle te sig stötande att skicka någon tillbaka dit”. Annat som kan vara humanitära skäl är att människor blivit kvar i Sverige många år, till exempel för att myndigheterna dragit på beslutet i förhoppning om att situationen i hemlandet ska förbättras eller för att hemlandet inte vill ta emot den avvisade.

Hur många får stanna i Sverige?

Förra året sökte drygt 23 000 personer asyl i Sverige. Samma år fick 6 140 asylsökande uppehållstillstånd. Det är svårt att säga hur stor andel av dem som söker asyl som slutligen får stanna. Asylprocessen kan ta flera år. Av dem som sökte asyl 2001 har 35 procent fått uppehållstillstånd av antingen Migrationsverket eller Utlänningsnämnden. Men på senare år har andelen beviljade ansökningar sjunkit. Av de ärenden som Migrationsverket avgjorde 2001 ledde 27 procent till bifall. Motsvarande siffra förra året var 10 procent. Enligt Migrationsverket beror detta på att situationen har förbättrats i många av de asylsökandes hemländer och att de som kommer hit därför inte har samma behov av skydd. Migrationsverkets kritiker hävdar dock att verket har blivit hårdare i sina bedömningar.

Kritiserad nämnd läggs ned

Utlänningsnämnden läggs ned den 31 mars nästa år. Asylsökande som har fått avslag ska istället kunna överklaga beslutet i domstol. Det är en av förändringarna i utlänningslagen som regeringen föreslår.

En flykting som kommer till Sverige ansöker först om asyl hos Migrationsverket. Efter lagändringen ska verkets beslut kunna överklagas i tre migrationsdomstolar. De inrättas vid länsrätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö. En migrationsöverdomstol förläggs till kammarrätten i Stockholm.

Dagens asylprocess har fått mycket kritik. Bedömningen av vilka som får stanna anses vara inkonsekvent och för hård och insynen dålig både för allmänheten och den sökande.

Utrikesråd Ola Henrikson, som har ansvar för migrationsfrågor, säger att tanken med den nya utlänningslagen är att öka rättssäkerheten och förtroendet för processen. I framtiden kommer Migrationsverket och den som sökt asyl att mötas i en domstol, som motparter.

Utlänningsnämnden fattar oftast beslut utan att den som tar beslutet mött den asylsökande. I domstolen kommer den asylsökande att få större möjlighet att lägga fram sin sak muntligt.

Domstolsbeslutet kommer dessutom att kunna överklagas, till skillnad från Utlänningsnämndens beslut.

Rättvisare bedömning

Katarina Areskoug är jurist och företrädare asylsökande. Hon hör till dem som är kritiska mot hur asylprocessen fungerar idag. Det är positivt att processen flyttar in i domstol, anser hon.

– Jag tror att hanteringen blir mer formellt riktig.

Katarina Areskoug anser att Migrationsverket och Utlänningsnämnden är för snäva i sina bedömningar av asylskäl. Ofta ifrågasätts dessutom de uppgifter som flyktingarna lämnar.

– Inget man lämnar in till dem ses som trovärdigt.

Hon säger att hon har svårt för att jurister ska bedöma, och kan förkasta, läkarintyg. Samma sak gäller de redogörelser från till exempel Amnesty, som myndigheterna använder i sina bedömningar av länder.

Katarina Areskoug säger också att Utlänningsnämnden inte är konsekvent i sina beslut, att besluten är beroende av vilken handläggare man får.

– Vi kan sitta och dra fram praxis i mängder och ändå få nej.

Nu hoppas hon på en striktare praxis och att det ska bli lättare att få stanna i Sverige.

Humanitära skäl försvinner

I lagförslaget avskaffas begreppet ”humanitära skäl”. En majoritet av de asylsökande som idag får stanna får inte uppehållstillstånd för att de behöver skydd mot förföljelse, utan av just humanitära skäl. Dessa kan vara till exempel en livshotande sjukdom, psykiska problem eller att barnen i familjen skulle fara illa av att återsändas. Nu ersätts begreppet med ”synnerligen ömmande omständigheter” som migrationsminister Barbro Holmberg har sagt ska vara en undantagsbestämmelse.

Formuleringarna i den nya lagen liknar annars dem om humanitära skäl och Ola Henrikson säger att det snarast handlar om ett tydliggörande. Regeringen vill att skyddsgrunderna ska få en mer framträdande plats i asyllagstiftningen. Därför utvidgas samtidigt vad som i lagen ses som förföljelse. Med lagändringen kommer fler att få stanna av skyddsskäl istället för humanitära skäl.

Regeringens lagförslag innehåller också inskränkningar i asyllagstiftningen. Man ska enligt förslaget inte längre kunna söka asyl flera gånger. Istället kommer Migrationsverket att pröva det som verket anser vara nya omständigheter. En asylsökande kan själv bara föra fram sådana faktorer om det gäller behovet av skydd. De flesta som idag får sin nya ansökan beviljad får stanna på grund av hälso- eller psykiska problem.

Den nya lagen var först tänkt att träda i kraft vid nyår men efter att Lagrådet varnat för en alltför snäv tidtabell har lagändringen skjutits på till slutet av mars.

Ingen skillnad?

Vad förändringarna i asylprocessen och lagstiftningen kommer att innebära i praktiken är oklart. Ingen vet om domstolen kommer att göra andra bedömningar än Utlänningsnämnden.

Ola Henrikson säger att man ska komma ihåg att de som fattar beslut idag också är domare och att lagstiftningen egentligen inte förändras särskilt mycket.

– Det är samma lagstiftning i grund och botten.

Katarina Areskoug å andra sidan hoppas på en ordentlig vidgning av vad som ses som tillräckliga asylskäl. Hon säger att det egentligen inte är lagstiftningen som är problemet idag, utan tillämpningen.

Två problem löser den nya utlänningslagen inte:

Dels asylsystemets överbelastning. Visserligen försvinner rätten att söka asyl flera gånger, men med tiotusentals människor i systemet kommer migrationsdomstolarna ändå få svårt att hinna med.

Dels vad som ska hända med alla som har fått avslag på sin asylansökan och nu befinner sig illegalt i Sverige.

Katarina Areskoug säger att det är den största frågan.

– Vad ska vi göra med dem? Det tycker jag är det allra mest dramatiska. Det är klart de måste få stanna, absolut.

Ett omöjligt uppdrag

– Hur vi än gör så blir det fel, säger Christel Hammar Malmgren.

I mer än tio år har hon varit ledamot i den av många avskydda Utlänningsnämnden.

Det moderna Karthago. Så kallar hon nämnden. ”För övrigt anser jag att Karthago bör förstöras” har blivit ”För övrigt anser jag att Utlänningsnämnden ska läggas ner” och ljuder från alla håll.

– Vad frågan än är så blir svaret att bara vi lägger ner Utlänningsnämnden så blir allt bra.

Christel Hammar Malmgren är rätt trött på diskussionen vid det här laget. Nu ser det hur som helst ut som att nämnden verkligen ska läggas ner nästa år. Hon blir av med ett krävande, men lärorikt, uppdrag.

– Det är engagerande och ansvarsfullt. Man känner stundtals att man tar ett väldigt stort ansvar i ärendena och det är klart att man är dödstrött när man kommer därifrån. Det är mycket enklare att sitta i kommunfullmäktige och fatta beslut om vattentaxorna.

Hon tar emot mitt i den svenska idyllen. På Sturkö i Karlskrona skärgård driver hon en medeltida örtagård. Bredvid den faluröda stugan, där hon bor med maken Lars, växer örter för alla behov, för sjukdom, själ eller bara som krydda. På gården bor också hennes ”bebisar”, 21 får som alla har ett namn och som får specialhö att äta, extra mjukt och gott. I dagarna opererade hon högerhanden så nu sköter maken fåren, de två blekingeankorna, en tupp som vill vara anka, de åtta hönsen och de tre katterna.

Det är långt till Utlänningsnämndens sammanträdesrum.

Med kackel i bakgrunden berättar hon om hur det är att fatta de beslut som är så avgörande för andra människor.

– Första gången jag fattade beslut i Utlänningsnämnden, när vi var alldeles nya, och så stod det ”beslutet kan inte överklagas”, det kommer jag fortfarande ihåg. Då kände jag herregud...

Hon funderar länge innan hon talar. Blicken vandrar ut genom fönstret.

– Men samtidigt känner jag att det är jag, eller någon annan, som ska fatta de här besluten. Hon får något bestämt i rösten.

– Jag måste försöka tänka med både hjärna och hjärta och utifrån det så känner jag att nä, jag kan inte hålla på att hela tiden ifrågasätta det jag beslutar. För jag menar, då blir man ju galen, då kan man inte sitta i Utlänningsnämnden.

Mer muntlig förhandling

Ledamöterna i nämnden är politiskt tillsatta. Christel Hammar Malmgren är moderat. Det var för att hon var engagerad i invandrarfrågor som hon fick uppdraget. Hon satt till exempel i moderaternas invandrarråd uppe i Stockholm.

Nu åker hon upp till Stockholm en till två gånger i månaden, fast till Utlänningsnämndens lokaler. Sitter en dag och läser igenom ärenden och har beslutssammanträden dagen därpå.

Är det verkligen tillräckligt att läsa igenom en hög papper dagen innan, när man ska fatta så viktiga beslut?

– Jag har funderat på det. Frågan är: går det att få en mer fullständig bild än såhär? Och jag vet inte hur man skulle kunna göra för att få mer information. Det man naturligtvis skulle kunna tänka sig är ännu mer muntlig handläggning, att människor själva får komma till nämnden.

För det är så. Den vars liv det handlar om träffar oftast inte henne och de andra som fattar beslutet. Christel Hammar Malmgren skulle vilja ha mer muntlig förhandling, säger att det skulle kännas mer rättssäkert. Fast även idag brukar den asylsökande själv få komma och förklara sig när nämnden tvivlar på en berättelse.

Hon tvekar ofta innan hon svarar. Ibland känns det som om hon väger orden på tungan, är rädd att något ska se illa ut i tryck. Men mest är det som om hon måste resonera med sig själv för att komma fram till ett svar. Resonerandet fortsätter medan hon talar. Det är mycket ”å ena sidan, å andra sidan”.

Men hon är tvärsäker när hon säger att, visst, hon är ibland rädd att hon ska fatta fel beslut.

– Jag vore inte klok om jag inte var det.

Emellanåt kan hon känna att det vore skönt om någon annan fick fatta det där svåra beslutet.

Fast om det nu är så svårt, skulle det inte vara lättare att bara låta den asylsökande få stanna?

Hon säger att det ibland kommer in ärenden där det inte finns några asylskäl, men där hon tycker synd om människorna. Många gånger handlar det om kvinnor och barn som farit illa.

– Man känner att åh, det blir inte kul för dem att åka tillbaka. Vi vet ju hur det ser ut för kvinnor och barn i stora delar av världen.

Ingen möjlighet att ta ut skilsmässa och dåliga chanser att utbilda sig är inga asylskäl.

– Om vi hade betecknat det som asylskäl hade vi haft en skyldighet att ta hand om väldigt många kvinnor här i världen.

Så många behöver hjälp att vi inte kan ta hand om någon?

– Drömsituationen är naturligtvis att ha öppna gränser så att människor kan åka som de vill, säger Christel Hammar Malmgren.

Men så är det förstås det här med kostnaderna. Å ena sidan, å andra sidan.

Tillrättalagda historier i medierna

Hon är inte rädd för att vara kontroversiell, säger vad hon tycker. Som politisk sekreterare i Karlskrona slutade hon efter att ha insett att hon inte stod ut i den patriarkala, hierarkiska organisationen. Nu har hon bara mindre uppdrag vid sidan om Utlänningsnämnden.

– Någoting som jag är noga med, säger hon upprört och viftar med bandagehänden. Det var någon som vid ett tillfälle ringde mig och sa ”trots att media skriver om det så får de inte stanna menar du?”. Ja, sa jag. Det är någoting som faktiskt inte rör mig, att det skrivs i media. För det tycker jag vore förskräckligt, om det var så att jag fattade ett visst beslut bara för att tidningarna skriver. Då har jag svikit de jag ska ta beslut om.

Hon säger att tidningsartiklarna har en tendens att bli lite ensidiga. Och att flyktingarnas historier, som de berättas i medierna, ibland är tillrättalagda. Från nämnden får man inte uttala sig om enskilda fall och kan därför inte försvara sina beslut. Men hennes vrede riktas inte mot de asylsökande, utan mot medierna.

– Jag har mycket mer respekt för den som kanske inte talar sanning för att få lov att stanna, än vad jag har för media som haussar upp historien. Den här stackars människan tycker jag hamnar i händerna på medierna. En anledning till god lösnummerförsäljning.

Kritiken mot Utlänningsnämnden kommer inte minst från politiker, trots att ledamöterna är tillsatta av just partierna.

– Det kan jag ju säga, att det finns inte särskilt stor diskussion mellan oss och våra partier. Det är ingen som är intresserad av att prata med oss som sitter i nämnden. Stundtals hade man, om man var paranoid lagd, kunnat säga att vi blivit någon slags parior.

Christel Hammar Malmgen skrattar, men låter trött.

– Från början, de första åren, hade vi i moderaterna möten med riksdagsgrupper, men jag tror det bara varit ett möte de senaste åtta, nio åren.

Hur känns det då, att få så mycket kritik?

– När jag presenterar mig brukar jag säga ”och sen sitter jag i Utlänningsnämnden, det enda uppdrag där man garanterat alltid gör fel”. För antingen är det så att vi fattar beslut om att för många får stanna eller så fattar vi beslut om att för få får stanna.

Hon har funderat på att hoppa av, men blivit kvar ändå, och partiet har aldrig velat byta ut henne.

Bakbundna av regeringens beslut

Christel Hammar Malmgren tycker att kritiken mot nämnden är orättvis.

– Utlänningsnämnden har fått bära hundhuvudet fastän vi bara är en instans som prövar Migrationsverkets beslut.

Praxis bestäms dessutom ytterst av regeringen, dit nämnden kan lämna tveksamma fall för att få vägledning, så som man nu gjort för att reda ut hur man ska förhålla sig till de apatiska barnen.

– I de vägledande besluten från regeringen ligger ribban för till exempel humanitära skäl väldigt högt. Utifrån det är det väldigt svårt att försöka tolka på andra sätt. Jag känner faktiskt att vi i vissa lägen är lite bakbundna.

Det är just kvinnorna och barnen som hon känner för. Ibland skickas de tillbaka till ett trist och taskigt liv, säger hon. Men samtidigt kan man ju inte flytta hit hela landet.

Å ena sidan, å andra sidan. Blicken vandrar ut genom fönstret igen. I glasögonen speglas trädgården med dess vårknoppiga träd och buskar.

Christel Hammar Malmgren har själv varit med och fattat beslut i ärenden med apatiska barn.

Hon säger att det är fruktansvärt svåra ärenden. Att det är bra att frågan är överlämnad till regeringen. Men hon slår ifrån sig kritiken, säger att nämnden gjort bedömningar efter den praxis som gäller, att sjukdomar måste vara livshotande för att man ska få stanna. Och finns det vård, även om den inte är lika bra som den svenska, får man inte heller stanna. Så är de humanitära skälen formulerade.

– Det allra enklaste för oss i Utlänningsnämnden, det kan jag utan tveka säga, vore om regeringen nu säger att alla barn som har apatiska symptom ska få stanna. Jag tror inte att regeringen gör det. Utan jag tror de kommer att säga att det är viktigare med den individuella bedömningen, det är viktigt att de som har livshotande tillstånd ska få stanna och att de andra inte har tillräckliga skäl. Samma sak som nu, med andra ord.

Arbetsrapport

Ämnesval

Asylfrågan är aktuell och uppmärksammas just nu. Mer uppmärksammas än jag räknade med när jag inledde mitt arbete, ärligt talat. Varje morgon har det varit en skräck att öppna DN (Har de gjort något som liknar mitt men är bättre? Bara de inte skickar Mustafa Can till flyktingkliniken!). Samtidigt saknas bitar i medias granskning. Dels har Utlänningsnämndens nedläggning och de andra förändringarna i utlänningslagen knappt nämnts. Dels saknas en sammankoppling av flyktingarnas utsatta situation i landet och varför det ser ut som det gör, resonemangen och paragraferna bakom. Jag vill att min artikelserie ska ge lite sammanhang.

När jag inledde arbetet var ambitionen att visa en helhet. Efter de senaste sju veckorna har jag insett helheten är väldigt stor och invecklad... Men målet har ändå varit att göra sammankopplingen mellan bestämmelser och konsekvenser, och att samtidigt visa små bitar av hur systemet fungerar.

Syfte

Läsaren ska i möten med människor få inblick i resonemangen bakom de hårt kritiserade besluten och i konsekvenser av dem. Jag har skrivit artiklar för läsare utan specialkunskaper om asylfrågor. Artiklarna är tänkta att kunna publiceras i en dagstidning.

Gestaltning och vinkling

För resonemang om projektets vinkling se *Ämnesval*. Reportaget och Personporträttet är mina längre artiklar. Med dem vill jag visa asylfrågans komplexitet. Därför går personporträttet med Christel Hammar Malmgren mer ut på att visa hur hon resonerar kring sin roll och sina beslut än att granska Utlänningsnämnden. I reportaget fokuserar jag på ”Annas” berättelse eftersom jag tycker att den illustrerar de gömda flyktingarnas utsatthet, hur de hamnat utanför samhället och varken kan vända sig till polis, sjukhus eller socialtjänst. I båda dessa artiklar har jag försökt få med små ”bitar” av hur asylsystemet fungerar. Nyhetsartikeln berättar om vad som är på gång i asylfrågan just nu och samtidigt lite mer om systemet. Ändå kände jag att läsaren behövde få en ordentlig, enkel, förklaring av vad till exempel asyl är – därav ”Tre frågor om asyl”.

Research

Asylfrågan handlar till stor del om åsikter. I mitt arbete har jag därför varit beroende av att få tag på rätt människor. Jag började i god tid med att fixa kontakter, vilket var tur med tanke på hur

svåra en del människor är att få tag på. Samtidigt har det varit lättare än jag trodde att få dem att ställa upp. Jag hade en kontakt inom Asylkommittén, som hjälper gömda flyktingar. Genom henne fick jag komma till flyktingkliniken, där jag träffade både Marie-Louise Taylor och ”Anna”. Och på Utlänningsnämnden var de väldigt tillmötesgående. Sedan strulade allting till sig när jag skulle träffa Christel. Hon blev tvungen att med kort varsel skjuta på intervjun. Redan vår första avtalade tid var i slutet av projektet, så det blev en aning stressigt innan sista handledningen. Av det kan man väl lära sig att alltid, alltid ha ordentliga marginaler när man är beroende av andra människor.

Etiska problem

Något jag har tänkt mycket på under arbetet är hur jag bemött de gömda människor jag talat med. Att vara tydlig. De är i en mycket utsatt position, beroende av andra, och inte vana vid media. De har varit mer än villiga att tala med mig, och en av anledningarna är att de hoppas att deras ärende ska uppmärksammas och att de ska få stanna. Så jag har känt att det har varit extra viktigt att tala om att jag är student och vad som kommer att hända (och inte kommer att hända) med mitt arbete för att inte inge falska förhoppningar. I ”Annas” fall, eftersom vi talade om så känsliga saker, ville jag också se till att hon förstod att även om jag bytte ut hennes namn och ett par detaljer så skulle någon som kände henne nära se att de var hon. Tydlighet alltså.

Annat som jag har varit tvungen att fundera på är balansen av åsikter i artikelserien. Asylfrågan är så laddad! I både reportaget och faktaartikeln tycker jag att kritiken mot dagens asylsystem väger över. I reportaget genom att texten visar den utsatta position som de avvisningshotade flyktingarna hamnar i, i faktaartikeln genom att Katarina Areskoug får ta stor plats. I Christel Hammar Malmgrens personporträtt får hon istället tycka rätt fritt och man kan väl säga att hon ”representerar” dagens asylsystem. När jag skrev personporträttet kände jag ibland att jag ville ifrågasätta det hon sa mer än vad som var möjligt i den form som jag gett artikeln. Men sammantaget tycker jag att artikelserien ger exempel på olika synsätt och visar att asylfrågan är komplicerad.

Citatkontroll

Vid intervjuerna såg jag till att få de medverkandes e-postadresser. Reportaget fick jag skicka till en väninna till ”Anna” (som också var tolkhjälp vid intervjun och hade lovat att tala med Anna om texten) Alla har fått artiklarna skickade till sig och alla utom ”Annas” väninna och Ola Henrikson har svarat och nu godkänt sina citat.

Källförteckning

Besök:

Flyktingkliniken, 6 april och 13 april

Intervjuer:

”Anna”, 13 april och 15 april

Areskoug, Katarina, jurist, 18 april

Hammar Malmgren, Christel, ledamot i Utlänningsnämnden, 4 maj

Hederén Pia, Roteln illegal invandring (telefon), 9 maj

Henrikson, Ola, utrikesråd hos migrationsministern (telefon), 18 april

Nunez, Bernardita, Terrafem (telefon), 20 april

Pont, Hans, Rikspolisstyrelsen polisenheten (mejl), 2 maj

Stockholm Care (telefon), om sjukvårdspriser, 26 april

Taylor, Marie-Louise, Flyktingkliniken, 6 april och 22 april

Skriftliga källor:

Tema Vård, *Artikel 14 Tidningen från flyktinggruppernas och asylkommittéernas riksråd*, nr4/04

Vestin, Sanna, *Flyktingboken*, Ordfront, Stockholm 2002

Källor på internet:

(Hemsidorna är besökta mellan 4 april och 31 maj)

Beviljade uppehållstillstånd 1980-2004, Migrationsverket,

<http://www.migrationsverket.se/pdf/er/statistik/tabs1.pdf>

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna,

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/page/?module_instance=7

Lagradsremiss om ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden,

http://www.regeringen.se/sb/d/3345/a/41327;jsessionid=aDYVY_OhDTrg

Lagrådets yttrande: Ny instans- och processordning i utlänningsärenden m.m.

<http://www.lagradet.se/yttranden/Ny%20instans->

[%20och%20processordning%20i%20utlanningsarend.pdf](http://www.lagradet.se/yttranden/Ny%20instans-%20och%20processordning%20i%20utlanningsarend.pdf)

Migrationsverkets årsredovisning 2001,

http://www.migrationsverket.se/infomaterial/om_verket/ek_redovisningar/arr2001.pdf

Migrationsverkets årsredovisning 2004,

http://www.migrationsverket.se/infomaterial/om_verket/ek_redovisningar/arr2004.pdf

Proposition om ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden,

<http://www.regeringen.se/sb/d/5535/a/45182>

Utlänningsnämndens årsredovisning 2004,

<http://www.un.se/Arsredovisningar/Utlänningsnämnden%20årsredovisning%202004.pdf>